

AKI MEGTÖRTE A CS

SAYRAGUL

SAUYBTAY

TÖRTÉNETE

SAYRAGUL SAUYTBAY KÖZEL ÖT HÓNAPOT TÖLTÖTT A HSZINCIANG TARTOMÁNYBAN MŰKÖDŐ INTERNÁLÓTÁBOROK EGYIKÉBEN. MIVEL KEVÉS TÚLÉLŐ MERI VÁLLALNI A NYILVÁNOSSÁGOT, SZEMÉLYES TÖRTÉNETE FONTOS TANÚSÁGTÉTEL A „KÍNAI GULÁGRÓL” ÉS A HELYI ETNIKUMOK ELLENI NÉPIRTÁS-RÓL.



APÁTI ILDIKÓ
apati.ildiko@hetek.hu



A csaknem 22 millió lakosú Hszincsiang-Ujgur Autonóm Terület – vagy az itt élő, főleg muzulmán vallású türk népcsoportok számára: Kelet-Turkesztán – a múlt században két nagy szomszédja ütközőzónájává vált. A kommunista Szovjetunió Kína délkeleti fenyegetésétől tartva felkarolta az itteni függetlenségi mozgalmakat, de Mao győzelme után magukra hagyta az ujgur és kazah felkelőket.

Mao ugyan hivatalosan autonómiát ígért Kelet-Turkesztánnak, amit azonban azóta is figyelmen kívül hagynak. Az északon letelepe-

dett kazahok hajlottak a Szovjetunióba betagozódott Kazahsztánt hazájuknak tekinteni. Az 1990-es években fokozódó elnyomás hatására a déli területeket benépesítő ujjurok (a régió többségi lakosai) az ősi Ujgur Kaganátus feltámasztásában láttak megoldást; megszaporodtak az öngyilkos merényletek és a zavargások.

A kínai vezetés aránytalan, a teljes lakosságot sújtó terror elleni harcot hirdetett, amely valójában a terület végleges sinonizációjáról (kínaivá alakításáról) szólt. Az anyanyelven oktató iskolákat bezárták, 2013-ban – Hszi Csin-ping elnök hatalomra jutása után – pedig betil-

CSENDET



Kép: Tóth Lili

tották az iszlám jelképek, sőt még a hagyományos népi díszítésű tárgyak használatát is. A régió egyre több nagyvárosában alakítottak át oktatási és kulturális intézményeket „politikai reedukációs” vagy „szakmai képzőtáborokká”.

A rendszer cinizmusáról árulkodik (a fenti névadáson túl az is), hogy a táborok fenntartásához kizsákmányolják az egész lakosságot, illetve magukat a foglyokat. Gyakran azok sem nyerik vissza a szabadságukat, akiket kiengednek: házi őrizetbe veszik, és – ahogy a hszincsiangi kazahok nevezik – „fekete gyárakban” dolgoztatják őket. Ezek az üzemek bevételük egy részét szintén a

táboroknak továbbítják. A fenntartható fejlődést és társadalmi igazságosságot hirdető nyugati nagyvállalatok – így az olyan divatcégek, mint a Nike, a H&M, a Zara – termékei zömmel ilyen helyeken készülnek.

Emberi jogi szervezetek becslése szerint 1–3 millióan sínylődnek a táborokban, túlélők azonban nem tartják túlzásnak a 7–10 milliót. Azt mondják, nagyobb településeken, sőt rejtve, a hegyekben és a föld alatt is működnek a gulágok. Van, ahol teljes városrészek elnéptelenedtek.

Különösen tragikus, hogy a kazahok az anyaországra sem számíthatnak. Kazahsztán kormánya előnyben részesíti a Kínával való gazdasági kapcsolatát az elnyomott határon túli kisebbség jogainak védelmével szemben; a média nem közli a táborokkal kapcsolatos híreket. Az érkezőket (kazahul *oralmanokat*) gyakran letartóztatják, sőt visszatoloncolják. Az áttelepülők – amellet, hogy az átélt mentális és fizikai szenvedések nyomait örökre hordozzák – állandó félelemben élnek az odaát maradt rokonaikat és ismerőseiket fenyegető megtorlás miatt. Nagyon kevesen mernek beszélni, és ha mégis megteszik, Peking működésbe hozza a lejáratásukra hatékony propagandagépezetét.

Sayragul Sauytbay mégis megtört a csendet.

BÁRKIT ELVIHETNEK

Alexandra Cavelius német újságíró egy emberi jogi ügyekkel foglalkozó szervezet honlapján olvasott először Sayragulról, aki akkoriban illegális határátlépés miatt a kazah hatóságok foglya volt, és nem lehetett tudni, deportálják-e Kínába. Végül nemzetközi összefogással, és egy hatalmas tömegeket megmozgató helyi tiltakozáshul-

Sayragul Sauytbay ma Svédországban él.

lámnak köszönhetően elengedték, Svédország pedig menedékjogot kínált neki és családjának. Itt kereste meg Alexandra, és történetéből könyvet írt *Die Kronzeugin* (A koronatanú) címmel, amely 2020-ban jelent meg.

Mint Alexandra mondja, Sayragul az elsők közt állt a nyilvánosság elé történetével. „A Kínai Kommunista Párt (KKP) szigorúan titkolja, ami azokban a táborokban és általában véve a világ legnagyobb megfigyelő államában zajlik. Egyértelmű volt, hogy Sayragul különleges tudással rendelkezik minderről, amit a világ elé kell tárni” – magyarázza az újságíró.

Először jöttek a hétköznapi ütközések a rendszerrel, mint az, hogy az óvodában leragasztották Sayragul fiának a száját, amiért az anyanyelvén szólalt meg. Aztán elvették a közhivatalnokok útlevelét. Sayragul, aki akkoriban öt óvoda igazgatója volt (egyébként orvosi végzettséggel rendelkezik), Kazahsztánba küldte a családját, és azt tervezve, hogy utánuk megy, amint visszakapja a papírjait.

Nem tudták, hogy a KKP közben beindította a régióban élő kisebbségek teljes alávetését szolgáló programját. 2016-ban Csen Kvan-guo lett a régió kormányzója, aki az-

Forrás: Regina Recht



zal bizonyította rátermettségét a posztra, hogy Tibetben a megelőző öt évben „rendet tett”. Az ott élők szabadságának és kultúrájának lerombolására bevezetett, megfigyelésen és tömeges bebörtönzéseken alapuló rendszer „továbbfejlesztett” változatát ültette át Hszincsiangba – meséli Alexandra Sayragul kálváriájának körülményeit. Megkezdődtek az éjszakai kihallgatások, ahonnan egyre ritkábban tértek vissza a barátok és ismerősök. Elég volt a muzulmán név, a szakáll, egy külföldi barát, vagy a telefonra letöltött WhatsApp, hogy valakit elvi-gyenek. „Szabadság nélkül az élet olyan, mintha az ember a pokolban próbálna túlélni” – idézi Alexandra Sayragul szavait.

TÚLÉLNI A POKOLBAN

2017 novemberének egyik éjszákáján aztán Sayragul fejére is fekete zsákot húztak, és egy reedukációs táborba szállították. Egykori KKP-tagként jól beszél kínaiul, így azt a feladatot kapta, hogy a „diákokat” (így nevezik a táborok lakóit) kínai nyelvre, kultúrára és szokásokra tanítsa. „Munkaszerződés” gyanánt alá kellett írnia, hogy soha nem beszél a táborbeli tapasztalatairól, nem sírhat, és nem is mutathat érzelmet. Cellájában öt kamera figyelte minden mozdulatát. Ebben a világban nem lehetett hibázni.

Az „osztályban”, ahogy első nap belépett, a foglyok láncra verve ültek óvodásokra méretezett pici székeken. A felügyelők megkövetelték a mozdulatlan, karót nyelt merevséget; aki csak egy pillanatra lenézett, azt megkínózták, amiért „titokban imádkozott”. „Egy sereg élőhalott” – futott át Sayragul agyán, ahogy meglátta a kék foltokkal teli, több helyen vérző testeket, a rémült tekinteteket. A legfiatalabb 13, a legidősebb 84 éves volt.

Az „átnevelés” részeként a világ legfejlettebb kultúrájaként tanulmányozzák a kínait, Hszi Csin-ping és más vezetők beszédeit, és a



Forrás: Regína Recht

Sayragul és Alexandra Cavellius Berlinben.

nemzeti himnuszt, valamint KKP-t dicsőítő dalokat kell énekelniük. Az elért haladást önkritikát gyakorló, valamint a párt által biztosított „ragyogó jövőről” szóló esszékkel bizonyíthatják. Kötelező mindenkor a kínait használni: az anyanyelven megszólalókat súlyosan büntetik.

Mindennaposak az olyan borzalmak, mint amikor egy fiatal nőt mindenki előtt csoportosan megerőszkoltak. A többieknek szó szerint végig kellett nézi: nem süthették le a szemüket és nem fordíthatták el a tekintetüket. Hogy hogy lehet ilyet kibírni? Sayragul azt mondja, bekapcsolt benne egy túlélési ösztön, hogy ne mutasson érzelmet, ne árulja el, hogy még maradt benne emberség, hogy még nem elég engedelmes pártkatona. De belül úgy érezte, meghalt. Azóta nem tud aludni.

A kínzásoknak más, válogatott formái is voltak. Sayragul éjjel-nappal hallotta a „fekete szobából” jövő sikolyokat. Egyszer aztán azt is átélte, milyen odabent: az elektromos székbe ültették, és brutálisan megverték. De látta a falnak támasztott hírhedt „tigrisszékeket” – a testet teljes mozdulatlanágban tartó „ülőkalkalmatosságot” gyakran használják vallatásokkor, az áldozá-

tot többször napokig rögzítve benne –, egy hatalmas asztalon pedig késeket, botokat, különböző méretű vasrudakat, láncokat. A 84 éves néninek itt tépték le a körmeit.

Sayragulnak nemcsak tanárként, hanem takarítóként és orvosi asszisztensként is dolgoznia kellett, így segédkezett a gyógyszerkiosztáskor is. Minden fogolynak volt részletes orvosi lapja, és meghatározott rendszerességgel tablettákat és injekciókat kaptak. A nők közül sokaknak megszűnt a „kezelések” után a menstruációjuk, és vannak, akik meddőkké váltak. Ez részben a népiirtás, részben a táboron belüli fogamzásgátlás eszköze. Az elvált vagy még hajadon nőket, lányokat ugyanis éjszakánként is megerőszkolják az őrök.

Sayragult 2018 márciusában kiengették a táborból, de a hatóságok folyamatosan zaklatták, hogy győzze meg a közben kazah állampolgárságot kapott férjét és két gyermekét, hogy jöjjenek vissza Kínába. Kazahsztánnak való kémkedéssel is megvádolták, és azzal fenyegették, hogy visszakerül a táborba, de már nem „tanárként”. Az felért volna egy halálos ítélettel, ezért kínai cikkekek kereskedő nők közé vegyülve, papírok nélkül, az őrsváltást kihasználva átkelt a határon. Pár nap múlva a kazah hatóságok letartóztatták, menedékkérelmét elutasították. Pedig csak új életet szeretett volna kezdeni a családjával ősei földjén, és ott felnevelni a gyerekeit. Egy kis faluban béreltek egy ideiglenes épületet, és minden vagyonuk egy tehén volt – annak a teje jelentette a mindennapi ételmezt. Végül a jószág árából vették meg a repülőjegyet Svédországba.

KÍNA HOSSZÚ KARJA

Peking mindig is tagadta a táborok létezését, de a cáfolhatatlan bizonyítékok – túlélők, szemtanúk tanúságtételei, kiszivárgott hivatalos dokumentumok (például a China Cables, a Karakax-lista vagy a Nan-

kai-jelentés), műholdfelvételek – megállíthatatlanul gyűlni kezdtek.

A kínai hatóságok telekürtölték a médiát Sayragullal kapcsolatos ellenpropagandával. Azt állítják, a kazah nő teljesen szabadon távozott külföldre azt követően, hogy család gyanújába keveredett, és soha nem dolgozott „szakmai képzőközpontban”, ahol egyébként semmiféle kínzás nincsen. Sayragul rendszeresen kap halálos fenyegetéseket Kínából, és nem érintkezhet a családjával, mert folyamatos megfigyelés alatt tartják őket, és ha kapcsolatba lépnének, azonnali letartóztatás várna rájuk.

Alexandra azt meséli, hogy egy ponton feltűnt nekik, hogy a tolmácsuk nem azt adja vissza, ami elhangzott, vagy Sayragul által elmondott fontos információkat kihagy. Később megtudták, hogy az illetőre nyomást gyakoroltak a KKP emberei. Új fordítót kellett keresni-

”
SZABADSÁG NÉLKÜL
AZ ÉLET OLYAN,
MINTHA AZ EMBER
A POKOLBAN
PRÓBÁLNA TÚLÉLNI.
Sayragul Saubytay

ük, és átnézni minden addig elkészült anyagot.

A könyv nagyban hozzájárult, hogy Kelet-Turkesztán helyzetéről tudomást szerzett a világ, és Sayragul példáján sokan mások is felbátorodtak. Egy következő kötet, a *China Protokolle* (Kína protokoll) drámai tanúvallomásokat gyűjt ösz-

sze a KKP megsemmisítő technikáiról – „egyértelmű, hogy nem túlzás modern kori koncentrációs táborokról beszélni Hszincsiang kapcsán”, jegyzi meg Alexandra.

Bár Sayragul két díjat is kapott – 2020-ban az Egyesült Államok külügyminisztere által adományozott Nemzetközi Bátor Nők elismerést, tavaly pedig a nürnbergi Nemzetközi Emberi Jogi Díjat ítelték oda neki –, a Hszincsiangi népi társról érkező hírek nem készítetik határozott kiállásra sem az ENSZ-t (melynek a KKP a második legnagyobb donorja), a muzulmán többségű országokat, az Európai Uniót, sem az Egyesült Államokat. Kikre számíthatnak az üldözött kisebbségek, ha a Nyugat hagyta elülni az 1990-es években még celebek közt is divatos tibeti aktivizmust, sőt Hong-Kong közelmúltbeli beolvasztásakor több neves személyiség már Kína pártjára állt? ■

HIRDETÉS

HIT RÁDIÓ